

Govor mržnje u medijima

Pršić, Edina

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:482205>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

EDINA PRŠIĆ

GOVOR MRŽNJE U MEDIJIMA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš

Sumentorica: Leali Osmančević, mag. comm.

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

1. Uvod	3
2. Sloboda izražavanja i govor mržnje	4
3. Govor mržnje: temeljne odrednice.....	5
4. Karakteristike govora mržnje online.....	7
5. Govor mržnje u hrvatskom pravnom okviru	9
6. Govor mržnje u hrvatskoj medijskoj praksi.....	11
7. Zaključak.....	14
8. Popis korištenih izvora.....	16
8.1 Znanstveni članci i knjige.....	16
8.2 Internetski izvori.....	16

1. UVOD

Sloboda izražavanja jedno je od temeljnih ljudskih prava koje je zaštićeno brojnim zakonima i kodeksima. No, teško je jasno razlučiti njezine granice. Primjerice, kada se govori o slobodi izražavanja i govoru mržnje, granica je poprilično tanka. Veoma važnu ulogu pritom imaju i subjektivne percepcije slobode izražavanja i govora mržnje. Ono što je za nekoga govor mržnje, za drugoga je samo izražavanje vlastitog mišljenja. Upravo se zato pred pravosuđe postavlja zahtjev za određivanjem univerzalne definicije govora mržnje, kao i adekvatnih kazni za širenje i poticanje na isti.

Čimbenik koji je dodatno olakšao širenje mržnje jest nastanak i popularizacija društvenih mreža. Mogućnost anonimnosti na društvenim mrežama daje pojedincima osjećaj veće moći, a i sigurnosti da će njihov identitet ostati skriven i da će na taj način izbjeći moguće posljedice, pa ohrabreni navedenim često šire mržnju i diskriminaciju putem raznih društvenih mreža i internetskih portala. Ratno stanje također je jedan od poticajnih čimbenika govora mržnje, kao i sve veća socijalno-ekonomska nejednakost u društvu. Primjerice, govor mržnje u ratnom stanju može se temeljiti na nacionalnoj pripadnosti te poticati na diskriminaciju druge strane (Govor mržnje i neprihvatljiv govor, 2016: 15). Nadalje, u vrijeme sve veće socijalne i ekonomske nejednakosti možemo uzeti za primjer kad su dječaka u školi njegovi vršnjaci diskriminirali zbog kupnje odjeće u supermarketu. Postoje brojni čimbenici koji utječu na govor mržnje, no, jednako tako je sigurno da na globalnoj razini postoji potreba za borbu protiv govora mržnje i zaštitu temeljnih ljudskih prava.

Tema ovog završnog rada jest govor mržnje. Ovaj pregledni rad će opisati govor mržnje i odnos prema slobodi izražavanja. Također, u radu će se izložiti različite definicije govora mržnje. Nadalje, prikazat će se obilježja koje govor mržnje izražen online razlikuje od govora mržnje izraženog offline. Nakon toga, izložit će se pravni aspekti govora mržnje u Republici Hrvatskoj. Naposljetku, prikazat će se slučajevi govora mržnje iz hrvatske medijske prakse.

2. SLOBODA IZRAŽAVANJA I GOVOR MRŽNJE

Sloboda izražavanja i govor mržnje usko su povezani. Njihova se povezanost temelji na činjenici da postoje brojni prijevori na međunarodnoj razini oko utvrđivanja granica slobode izražavanja. Primjerice, ne postoji zakon koji jasno definira gdje završava sloboda izražavanja i kada se izraženo počinje smatrati govorom mržnje. Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1976.), Povelja o temeljnim pravima Europske unije (2010.) i (Europska) Konvencija za zaštitu ljudskih prava (1950.) samo su neke od međunarodnih konvencija koje štite i jamče slobodu izražavanja kao jedno od temeljnih ljudskih prava.

Članak 10. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava (1950.) ističe da svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Pod tim se podrazumijeva sloboda mišljenja i sloboda primanja i širenja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Maja Munivrana Vajda i Antonija Šurina Marton (2016: 436) ističu da pritom treba obratiti pažnju na ustaljenu praksu Europskog suda za ljudska prava prema kojoj se pravo na slobodu izražavanja ne odnosi samo na blagonaklone i neškodljive izjave i informacije, nego i na one izjave i informacije koje „vrijeđaju, šokiraju i uznemiruju“. Nadalje, autorice naglašavaju da je kod takvog govora, koji vrijeđa, šokira ili uznemiruje zaštita slobode izražavanja krucijalna jer sloboda ne postoji ako ne uključuje i takav govor. Ipak, članak 10. stavak 2. ranije spomenute konvencije naglašava da ostvarivanje slobode izražavanja obuhvaća dužnosti i odgovornosti, te da stoga ono može biti podvrgnuto formalnostima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom. Slobodu izražavanja moguće je ograničiti kada se radi o govoru mržnje. Pritom se misli na govor koji vrijeđa druga temeljna ljudska prava, poput dostojanstva. Autorice (2016: 437) pišu da su definicija govora mržnje i njegovo zakonsko omeđivanje još uvijek sporni, iako u europskom pravnom prostoru postoji konsenzus kako govor mržnje spada u izričaje koji nisu zaštićeni slobodom izražavanja i mogu se ograničiti.

U Republici Hrvatskoj, sloboda izražavanja zajamčena je Ustavom Republike Hrvatske (1990.). Člankom 38. građanima se jamči sloboda mišljenja i izražavanja misli, koja obuhvaća slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa, kao i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja.

No, usprkos brojnim zakonima i kodeksima, poput Opće deklaracije o ljudskim pravima (1948.), Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1976.) i Povelje o temeljnim

pravima Europske unije (2010.) koji štite i promiču slobodu izražavanja kao jedno od temeljnih ljudskih prava, postoje brojni slučajevi u kojima se to pravo krši.

3. GOVOR MRŽNJE: TEMELJNE ODREDNICE

Danijel Labaš i Tanja Grmuša (2011: 98) pišu o društveno štetnim komunikacijskim formama, pod čime podrazumijevaju „sve oblike novinarske komunikacije koji su neistiniti, površni, manipulativni i klevetničkoga sadržaja.“ (Labaš, Grmuša, 2011: 98) Takvi oblici prolaze komunikacijskim kanalima i vrijeđaju čast, ugled i dostojanstvo te nanose štetu pojedincu ili društvu. Jedan od oblika štetne komunikacijske forme jest i govor mržnje. U ovom će se poglavlju usporediti govor mržnje s uvredom i klevetom te pregledno izložiti različite definicije govora mržnje.

Govor mržnje često se uspoređuje, pa čak i jednim dijelom izjednačuje s klevetom i/ili uvredom. No, govor mržnje širi je pojam. Kleveta i uvreda, zajedno sa sramoćenjem spadaju pod Kaznena djela protiv časti i ugleda, te su regulirane Kaznenim zakonom (2017.) Za uvredu je Člankom 147. predviđena kazna od devedeset dnevnih iznosa, dok je za uvredu počinjenu putem radija, tiska, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način na koji je uvreda postala dostupna većem broju ljudi predviđena kazna do sto osamdeset dnevnih iznosa. Pod pojmom dnevni iznos misli se na prosječnu dnevnu plaću u Republici Hrvatskoj. Kleveta je regulirana Člankom 149. na način da će onaj koji pred drugim za nekog iznese ili pronese neistinitu činjenicu koja može škoditi njegovoj časti ili ugledu, znajući da je neistinita, biti kažnjen novčanom kaznom do tristo šezdeset dnevnih iznosa. (Kazneni zakon, 2017: čl. 147, 149.)

U uvodu je spomenuto da nema jedinstvene i općeprihvaćene definicije govora mržnje, no, u raspravama se najčešće spominje Preporuka Vijeća Europe koja govor mržnje definira kao „sve oblike izražavanja koji šire, potiču, promiču ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i druge oblike mržnje temeljene na netoleranciji, uključujući i netoleranciju izraženu agresivnim nacionalizmom i etnocentrizmom, diskriminacijom ili neprijateljstvom prema manjinama, imigrantima ili ljudima imigrantskog porijekla.“ (prema: Rokša-Zubčević, Bender, Vojvodić, 2017: 10). Iako sam izraz „govor mržnje“ upućuje na verbalnu komponentu kao glavnu karakteristiku govora mržnje, pod tim se pojmom

podrazumijevaju i neverbalni izričaji poput slika, znakova, simbola, gesti i sl. (prema: Munivrana Vajda i Šurina Marton, 2016: 438).

Prema Maloviću i suradnicima (2007: 61), govor mržnje je svaka „vrsta govora kojom se širi, potiče ili opravdava nacionalna i rasna netrpeljivost, ksenofobija, antisemitizam, vjerski i drugi oblici mržnje temeljeni na nesnošljivosti". Vilović (2011: 68) piše da se općenito pod govorom mržnje smatra verbalno izražavanje agresivnosti prema manjinskim skupinama. Zoran Tomić (2002: 130) pod govorom mržnje podrazumijeva napadački govor kojim se širi mržnja i nesnošljivost te također poziva na nasilje protiv skupine ljudi koja se može identificirati po rasi, etničkom podrijetlu, nacionalnosti, boji kože, vjeroispovijesti, spolu ili nekim drugim značajkama.

Opća preporuka br. 15 Borba protiv govora mržnje, Europske komisije protiv rasizma i netolerancije, pod govorom mržnje podrazumijeva „upotrebu jednog ili više posebnih oblika izražavanja – naime, zastupanje, promociju ili poticanje na omalovažavanje, mržnju ili osudu neke osobe ili skupine ljudi, kao i uznemiravanje, uvrede, negativne stereotipe, stigmatizaciju ili prijetnje toj osobi ili osobama i bilo kakvo opravdavanje svih ovih oblika izražavanja – koji se zasniva na ilustrativnom popisu osobnih obilježja ili statusa koji uključuju rasu, boju, jezik, vjeru ili uvjerenje, nacionalnost ili nacionalno, etničko ili drugo podrijetlo, dob, invaliditet, spol, rod, rodni identitet i seksualnu orijentaciju”. (prema: Rokša-Zubčević, Bender, Vojvodić, 2017.).

Izložene definicije u svojoj srži sadrže pojedine jednake komponente. Može se uočiti da je u većini definicija naglasak stavljen na verbalnu komponentu, no, također se naglašava da se pod govorom mržnje podrazumijeva i poticanje na samu mržnju ili diskriminaciju. Nadalje, eksplicitno se spominju manjinske skupine (dobne, spolne, nacionalne, rasne...), kao ciljane skupine kojima je govor mržnje upućen.

Iako je uočeno da su definicije različitih autora u mnogočemu slične, ipak se u određenim segmentima razlikuju, te stoga postoji tendencija da izraz „govor mržnje“ dobije univerzalnu i općeprihvaćenu definiciju. Takva bi definicija uvelike doprinijela zakonodavnim tijelima u donošenju odluka i presuda.

4. KARAKTERISTIKE GOVORA MRŽNJE PUTEM ONLINE MEDIJA

Razvoj tehnologije doveo je do pojave novih medija koji su se u razmjerno kratkom vremenskom periodu rasprostranili diljem svijeta i preuzeli vodeću ulogu u informiranju ljudi. Tradicionalni mediji, dakako, još uvijek imaju važnu ulogu, no, sve veći broj ljudi odlučuje se informirati putem novih medija. U ovom će se poglavlju prikazati značajke interneta koje karakteriziraju govor mržnje izražen online i koje ga razlikuju od offline govora mržnje.

Prva je karakteristika anonimnost. Alexander Brown (2017: 2) piše da je anonimnost jedna od navodnih prednosti interneta kao komunikacijskog medija. Anonimnost podrazumijeva da ljudi nisu obavezni otkriti aspekte njihovog izvanmrežnog identiteta, ako oni to ne žele. Graham (1999: 143) pretpostavlja da anonimnost interneta pruža mogućnosti za slobodniji govor jer ljudi mogu iznijeti ono što misle bez straha da će drugi ljudi nepovoljno reagirati zbog njihove boje kože, seksualne orijentacije, ili njihova rodnog identiteta. (prema: Brown, 2017: 2). Nadalje, postoje i dokazi koji sugeriraju da anonimnost ohrabruje ljude da kažu ono što inače ne bi rekli licem u lice. (Suler, 2004 prema: Brown, 2017: 2). Brown (2017: 3) nastavlja s mišlju brojnih autora koji smatraju da percipirana anonimnost interneta može ukloniti strah od odgovornosti za govor mržnje i također razviti osjećaj da se normalna pravila ponašanja ne primjenjuju. Upravo taj osjećaj oslobođenja može potaknuti ljude da daju svoje najgore tendencije. Međutim, anonimnost nije jednostavna kao što se čini na prvi pogled. Na primjer, korisnici email računa, internetskih tražilica i streaming aplikacija shvaćaju da su njihovi različiti online identiteti umreženi i donekle provjereni operacijskim računalnim sustavom. Također, dijelovi online identiteta mogu doći u dodir s offline svijetom, primjerice, kada određene aplikacije zahtijevaju unos osobnih podataka poput adrese, broja telefona ili broja kreditne kartice. Tako korisnici ne mogu sa sigurnošću pretpostavljati da policija neće moći pratiti njihove aktivnosti na internetu, primjerice, ako šire govor mržnje na društvenim mrežama.

Drugo prepoznatljivo obilježje online govora mržnje, prema Brownu (2017: 4) jest postojanje fizičke udaljenosti između govornika i publike. Pritom govornik može biti potpuno ili djelomično nevidljiv publici, i obratno. Nadalje, onaj tko izražava govor mržnje online ne može vidjeti učinak svojih riječi te tako nije svjestan štete koju je nanio žrtvi. S druge strane, online komunikacija kombinira tekst, audio i video, što znači da se online komunikacija ne razlikuje u potpunosti od komunikacije licem u lice. Primjerice, netko može širiti govor mržnje

putem video poziva u kojem vidi lica publike. Brown (2017: 5) nastavlja mišlju da se ljude se može kritizirati, osuditi ili javno posramiti putem interneta, zbog širenja govora mržnje. Ta negativna povratna informacija može se dogoditi gotovo trenutačno kao i u komunikaciji licem-u-lice.

Prema Brownu (2017: 8) trenutačnost ili instantnost je još jedno obilježje online govora mržnje. Internet pruža ljudima mogućnost gotovo trenutačnog objavljivanja. Na internetu, vremenski razmak između onoga što netko pomisli i izrazi je toliko malen da može biti izražen u sekundama. U usporedbi s drugim oblicima širenja govora mržnje, kao putem tiskanih letaka, mnogo je više vremena potrebno da se ti letci dizajniraju, isprintaju i zatim podijele ljudima. Autor nastavlja s mišlju da su među uobičajenim vrstama online govora mržnje upotrebom uvreda upućenih pojedincu ili skupini karakterističnih po njihovoj rasnoj, etničkoj pripadnosti, nacionalnosti i drugim obilježjima. Nadalje, Internet ne samo da olakšava, nego također potiče trenutačne odgovore koji su po svojoj prirodi često spontani. Međutim, Brown (2017: 9) smatra kako nisu svi oblici govora mržnje na internetu spontani. Na internetu postoje tzv. Stranice mržnje koje su osmišljene i izgrađene kako bi privukle određenu publiku na temelju vjerskih ili političkih uvjerenja, zajedničke ideologije itd. Na takvim se stranicama sadržaji prenose pažljivo i polako, te često omogućavaju ljudima komentiranje objava.

Posljednje je obilježje, prema Brownu (2017: 11) šteta. Autor iznosi činjenicu da ne postoje znanstveni dokazi o postojanju razlike između štete nastale govorom mržnje online i štete počinjene govorom mržnje offline. S jedne strane, uzevši u obzir čimbenik spontanosti autor smatra da bi za neke žrtve više uznemirujuće bilo da dožive nepromišljeni i spontani govor mržnje. S druge strane, za neke bi žrtve moglo biti više uznemiravajuća činjenica da su žrtve promišljenog i planiranog govora mržnje. No, kada se spontanost stavi na stranu, može se pretpostaviti da je biti žrtva offline govora mržnje štetnije nego biti žrtva online govora mržnje. Razlog je taj što se govor mržnje licem u lice doživljava osobnije.

Međutim, treba imati na umu da internet nije jedina mogućnost za širenje govora mržnje velikim publikama.

Iz prikazanih se karakteristika govora mržnje počinjenog online može zaključiti kako govor mržnje na internetu ima određene posebnosti i razlike u usporedbi s govorom mržnje počinjenim licem u lice.

5. GOVOR MRŽNJE U HRVATSKOM PRAVNOM OKVIRU

Nakon što su u prethodnom poglavlju izložena obilježja govora mržnje online, u ovom će se poglavlju izložiti pravni aspekti govora mržnje u Republici Hrvatskoj.

Kazneni zakon Republike Hrvatske člankom 325. regulira javno poticanje na nasilje i mržnju i kažnjivim smatra sljedeće: „Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“ (Kazneni zakon, 2017: čl.325.). Također, ističe se sljedeće: „Kaznom iz stavka 1 ovoga članka kaznit će se tko javno odobrava, poriče ili znatno umanjuje kazneno djelo genocida, zločina agresije, zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina, usmjereno prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla ili boje kože, na način koji je prikladan za poticanje nasilja ili mržnje protiv takve skupine ili pripadnika te skupine.“(Kazneni zakon, 2017: čl.325).

Članak 12. Zakona o elektroničkim medijima (2009.) zabranjuje: „U audio i/ili audiovizualnim medijskim uslugama nije dopušteno poticati, pogodovati poticanju i širiti mržnju ili diskriminaciju na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovinskog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, te antisemitizam i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacionalističkih, komunističkih i drugih totalitarnih režima.“ Nadalje, u članku 16. stoji sljedeće: „Audiovizualne komercijalne komunikacije ne smiju: dovoditi u pitanje poštovanje ljudskog dostojanstva; uključivati ili promovirati bilo kakvu diskriminaciju na osnovi spola, rase, etničkog podrijetla, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili spolne orijentacije; poticati ponašanje koje je štetno za zdravlje ili sigurnost; poticati ponašanje koje u velikoj mjeri šteti zaštiti životne sredine.“ (Zakon o elektroničkim medijima, 2017: čl.12).

Članak 25. Zakona o suzbijanju diskriminacije (2008.) nalaže sljedeće: „Tko s ciljem prouzročenja straha drugome ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja na temelju razlike u rasi, etničkoj pripadnosti, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovnom stanju,

članstvom u sindikatu, društvenom položaju, bračnom ili obiteljskom statusu, dobi, zdravstvenom stanju, invaliditetu, genetskom naslijeđu, rodnom identitetu ili izražavanju i spolnoj orijentaciji povrijedi njegovo dostojanstvo, kaznit će se (...)“ (Zakon o suzbijanju diskriminacije, 2008: čl. 25).

Ustav Republike Hrvatske, člankom 39. zabranjuje i kažnjava „svako pozivanje ili poticanje na rat ili uporabu nasilja, na nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju ili bilo koji oblik nesnošljivosti.“(Ustav Republike Hrvatske, 1990: čl. 39).

Kodeks časti hrvatskih novinara (2009.) člankom 13. nalaže da novinari u svom djelovanju poštuju i štite ljudska prava i slobode te jednakosti svih građana. Također, od njih se očekuje odgovornost pri izvještavanju ili komentiranju prava, potreba, problema i zahtjeva manjina. Informaciju o rasi, vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti, dobi, spolu, seksualnoj orijentaciji i sl. novinar navodi samo ako je ona izrazito relevantna u kontekstu u kojem se iznosi. Nedopustivo je koristiti stereotipe, kao i svaki drugi oblik izravnog ili neizravnog poticanja ili podržavanja diskriminacije.“ (Kodeks časti hrvatskih novinara, 2009: čl.13)

Kao što je prikazano u ovom poglavlju, može se zaključiti da hrvatski pravosudni sustav ima instrumente kojima regulira širenje i poticanje na govor mržnje i diskriminaciju. U zakonima i kodeksima jasno su navedene odrednice govora mržnje i diskriminacije koje su kažnjive.

6. GOVOR MRŽNJE U HRVATSKOJ MEDIJSKOJ PRAKSI

U ovom će se poglavlju izložiti slučajevi govora mržnje u medijima koji su bili predmet obrade Agencije za elektroničke medije. Svi primjeri preuzeti su iz publikacije „Medijska regulatorna tijela i govor mržnje“ Vijeća Europe; Slučajevi govora mržnje u regiji; Hrvatska str. 39 – 46.

Slučaj 1. Voditelj emisije „Markov trg“, koja se prikazuje na Z1 televiziji, 19. siječnja 2016. godine objavio je emisiju sljedećim riječima: „(...)Dva su svećenika Srpske pravoslavne Crkve 2005. godine proglašena svecima, a u njihovoj biografiji ima jako puno koljačkih elemenata... Naime, puno je svjedoka da su ti četnički... ovaj, jedan se zvao Maca, to je skraćeno od Macola, a drugi Pop koljač... da su napravili, da su eto okrvavili ruke a proglašeni su svecima. Ne znamo hoće li Srpska pravoslavna Crkva nastaviti s takvim ponašanjem, pa upozoravam Zagrepčane koji se kreću Cvjetnim trgom, posebno majke s djecom... pripazite kad prolazite pored crkve tamo Preobraženja svetog da ne bi netko s nožem istrčao i obavio svoj krvavi četnički pir.“ Nakon emitiranja sporne izjave voditelja, Z1 televiziji i glavnom uredniku oduzeta je koncesija za obavljanje djelatnosti pružanja medijskih usluga na tri dana. Utvrđeno je da je urednik prekršio 12. članak Zakona o elektroničkim medijima (2009.), koji kažnjivim smatra svako poticanje i širenje mržnje i diskriminacije na vjerskoj osnovi, u ovom slučaju prema svećenicima i pripadnicima Srpske pravoslavne Crkve.

Slučaj 2. Na radiju Glas Podravine, 10. travnja 2014. godine, u emisiji „Coolturna ispovjedaonica“ u eter je puštena pjesma koja širi i potiče na mržnju i diskriminaciju. Pjesma se bavi ratnim zbivanjima iz devedesetih godina prošlog stoljeća. Sljedećim stihovima u pjesmi se opisuju Srbi: „Na istoku sve je trulo, ljudi pokvareni, zli, uzalud Dunav mirno teče kad su preko bijesni psi. (...) Na istoku sve je isto, ljuta braća metke broje, uzalud Dunav mirno teče, kad preko banditi stoje.“ U ovom je slučaju također prekršen 12. članak Zakona o elektroničkim medijima te je Vijeće za elektroničke medije izdalo upozorenje uredniku zbog emitiranja sporne pjesme.

Slučajevi 3, 4 i 5. Na portalu Dnevno.hr pronađena su tri slučaja u kojima se krši 12. članak Zakona o elektroničkim medijima. U prvom slučaju radi se o iznošenju netočnih i neprovjerenih informacija, kojima se izbjeglice iz Afrike i Azije želi predstaviti kao sigurnosnu prijetnju Hrvatskoj i Europi. Također, u objavljenom članku ističe se nadmoć bijele rase, kao i diskriminacija na temelju političkog uvjerenja. U članku stoje sljedeće izjave: „A zašto među Afrikancima i ljudima s Bliskog ili Srednjeg istoka gotovo da nema ni jednog nobelovca, ni jednog astrofizičara, ni jednog kemičara svjetskog glasa?“ (...) „Transrodnim, liberalnim i

antifašističkim agitatorima za sav jad na zemlji i bijedu Afrikanaca i Azijaca odgovornost uvijek snose poslovni bijelci i ekonomsko-politička sredina. Ne žele oni čuti riječ o hereditetu, o biološkom nasljedstvu i o genima koji igraju važnu ulogu u političkom ili kriminalnom ponašanju svakog čovjeka. Uostalom, razlog zašto je Hrvatska u teškoj situaciji treba prvenstveno tražiti u negativnoj biološkoj selekciji nastaloj likvidacijama najinteligentnijeg sloja hrvatske populacije nakon Bleiburga – i nasilnom nametanju kriminalnih komunističkih kromosoma.”

Drugi sporni članak, naziva „Vukovarci pozivaju Hrvate na bojkot srpskih proizvoda! Evo liste prodavaonica u kojima neće kupovati dok ‘ćirilica ne izađe iz Vukovara!’“, poziva građane na bojkot „srpskih“ prodavaonica čiji je popis objavljen. U ovom se slučaju radi o poticanju i širenju mržnje i diskriminacije na nacionalnoj osnovi.

U trećem slučaju, u članku naziva „Tajni plan ‘Židova’ koji vladaju svijetom: Rat u Ukrajini izaziva ‘đavolje pleme’“, autorica iznosi uvrede na račun Židova nazivajući ih pogrđnim nazivima. Primjerice, naziva Židove „rasom urođenih psihopatskih poganskih svećenika“ koja se „nalazi na najvišim razinama bankarstva, trgovine, droge, sotonizma, pedofilije, masovnih ubojstava i zločina protiv čovječnosti“. Takvim uvredama autorica potiče i širi mržnju prema Židovima. U sva je tri slučaja urednik dobio opomenu Vijeća za elektroničke medije zbog nepridržavanja članka 12. Zakona o elektroničkim medijima (2009).

Slučaj 6. Na Hrvatskoj radioteleviziji, na kanalu HRT1 u emisiji „Dnevnik 3“, 16. ožujka 2013. godine gostovala je saborska zastupnica Ruža Tomašić. Dan prije, gđa. Tomašić je na jednom skupu izjavila sljedeće: „Mislim da je ovo Hrvatska, a svi drugi su gosti u ovoj državi. Ako je ne vole, neka je napuste, ali neka je bar poštuju“. Potaknut tom izjavom, g. Milorad Pupovac iznio je stajalište prema kojemu bi nadležne institucije trebale preispitati spornu izjavu. Voditeljica Dnevnika upitala je gđu. Tomašić da prokomentira navode g. Pupovca, na što je ona dala sljedeći odgovor: „Gospodin Pupovac ima petlju postaviti takvo pitanje nakon što je imao saborskog zastupnika Stanimirovića, koji je bio s četnicima, koji je prstom pokazivao koga treba odvesti na Ovčaru, koji je govorio da je Vukovar sveta srpska zemlja i da je konačno palo posljednje ustaško uporište kad je pala bolnica u Vukovaru, dakle on ima petlju postavljati takva pitanja.“ Ruža Tomašić u ovom je slučaju dala izjavu koja potiče na diskriminaciju i širi mržnju prema pripadnicima nacionalnih manjina, konkretno pripadnicima srpske nacionalne manjine. HRT se od navedenih izjava nije ogradio i stoga je

Vijeće za elektronske medije izdalo opomenu za nepoštivanje Zakona o elektroničkim medijima.

Slučaj 7. U emisiji Bujica, na Nezavisnoj televiziji, sugovornik voditelja Velimira Bujanca izjavio je sljedeće: „Ključni mjeseci kad se događaju incidenti su 7. i 8., kada masa tih srpskih, dopustit ćete mi, gamadi, dolazi... ja ih zovem ljetni četnici.” Povod emisije bilo je dvostruko ubojstvo koje se dogodilo u Vojišnici. Sugovornik je svojom izjavom širio i poticao na mržnju i diskriminaciju na nacionalnoj osnovi, a voditelj se od te izjave nije ogradio. Urednik je dobio opomenu.

Slučaj 8. Zagrebački radio Plavi 9, u emisiji „Kvartoteka“, 2013. godine ugostio je Zdravka Mamića. Na pitanje voditelja emisije, zašto ga ministar Željko Jovanović ne voli, Mamić je odgovorio sljedeće: „(...) Znači, on je najveći hrvatomrzac poslije Khuena

Héderváryja, jer sve što počinje s hrvatskim... je li to Matica hrvatska, je li to Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, jesu li to hrvatska prosvjeta, učitelji i nastavnici, je li to Hrvatski olimpijski odbor, je li to Hrvatski nogometni savez, je li to Hrvatski nogometni klub Dinamo... on jednostavno ima krvna zrnca u sebi koja pretežu na ono što mrzi sve hrvatsko i to je njegov osobni problem. Vi pogledajte... kad je on stupio na ministarski položaj, ja sam rekao, taj čovjek kad te pogleda, iz njegovih očiju šiklja krv, a vidjeli ste da njegov osmijeh nije prirodan kao vaš, njegov osmijeh je vidite samo očnjake, zube koji su spremni za klanje. Prema tome... to je, ispadam sada grub... ali mogao bih to reći, ne mogu u tako kratko vrijeme sve reći... Mislim, žao mi je Republike Hrvatske... to je uvreda za hrvatski um, za hrvatski mozak, za hrvatskog čovjeka... Zamislite da čovjeka koji je Srbin, koji nikad u životu nije radio u znanosti, u prosvjeti, u sportu, osim što je bio dizač utega, on je ministar tako najvažnijeg resora u državi, jer znanost, prosvjeta, školstvo, đaci, sportaši to je de facto i svaki čovjek Hrvatske je u tome i onda daš to takvom čovjeku bez ikakvog iskustva i s takvom jednom hrvatomržnjom.“ U ovom je slučaju Zdravko Mamić iznio niz uvreda na račun nacionalnosti g. Jovanovića, a voditelj ga zbog toga nije upozorio te je time prekršen članak 12. Zakona o elektroničkim medijima (2009) Sporna je i činjenica da se u eteru čulo smijuljenje dok je Mamić iznosio uvrede. Iz tog je razloga Vijeće za elektroničke medije podnijelo optužni prijedlog protiv urednika i odgovornih osoba.

7. ZAKLJUČAK

Sloboda izražavanja, jedno od temeljnih ljudskih prava, usko je povezan s govorom mržnje. Iako postoje brojni zakoni koji štite i jamče slobodu izražavanja poput Opće deklaracije o ljudskim pravima (1948.), Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (1976.), Povelji o temeljnim pravima Europske unije (2010.) i brojni zakoni koji reguliraju govor mržnje, poput Kaznenog zakona (2017.), Zakona o elektroničkim medijima (2009.) i Zakona o suzbijanju diskriminacije (2008.), i dalje nije usvojena univerzalna definicija govora mržnje, pa tako nije uspostavljena ni jasna granica između slobode izražavanja i govora mržnje.

Iako ne postoji univerzalna definicija govora mržnje, jedna od poznatijih definicija ističe da se pod govorom mržnje podrazumijevaju svi oblici izražavanja koji potiču i šire sve oblike mržnje i diskriminacije utemeljene na karakteristikama poput rase, nacionalnosti, vjere, spola i slično.

Razvoj tehnologije doveo je do razvoja novih medija, pa je tako internet postao prostor za objavljivanje informacija i razmjenu poruka među masovnom publikom. Obilježja koja su specifična za govor mržnje počinjen putem online medija jesu anonimnost, postojanje fizičke udaljenosti između govornika i publike, trenutačnost i šteta.

Govor mržnje počinjen putem online medija, jednako kao i govor mržnje počinjen licem u lice regulirani su zakonima i kodeksima u Republici Hrvatskoj, kao i u ostatku svijeta. Ustav Republike Hrvatske, Kazneni zakon, Zakon o elektroničkim medijima i Zakon o suzbijanju diskriminacije u svojim odrednicama zabranjuju i propisuju kazne za govor mržnje. Također, govorom mržnje bavi se i Kodeks časti hrvatskih novinara.

Usprkos zakonima i kodeksima koji kažnjavaju govor mržnje, postoje brojni primjeri iz hrvatske medijske prakse koji sadrže govor mržnje. Agencija za elektroničke medije obradila je više televizijskih emisija, novinskih članaka, objava na portalima i radio emisija, te je u njima pronašla kažnjive elemente.

Zaključno, može se reći da je govor mržnje problem na globalnoj razini, posebice u doba razvijene tehnologije koja pruža više mogućnosti za širenje i poticanje mržnje i diskriminacije. Stoga, globalno, ali i lokalno postoji zahtjev za promicanjem ljudskih prava i suzbijanjem mržnje.

8. POPIS LITERATURE

8.1 Znanstveni članci i knjige

1. Brown, A. (2017.) »What is so special about online (as compared to offline) hate speech?«, Ethnicities, 2 – 11.
2. Labaš, D., Grmuša, T. (2011.) »Istinitost i objektivnost u informaciji i društveno štetne komunikacijske forme«, Kroatologija, sv. 2 (2): 98 – 102.
3. Malović, S., Ricchiardi S. i Vilović, G. (2007) Etika novinarstva, Zagreb: Sveučilišna knjižara.
4. Munivrana Vajda, M., Šurina Marton, A. (2016.) »Gdje prestaju granice slobode izražavanja, a počinje govor mržnje?«, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, sv. 23 (2): 436 – 438.
5. Rokša-Zubčević, A., Bender, S., Vojvodić, J., (2017.) Medijska regulatorna tijela i govor mržnje, Zagreb: Vijeće Europe.
6. Tomić, Z. (2002.) Pravni aspekti masovnog komuniciranja, Mostar – Zagreb: Centar za studije novinarstva Sveučilišta u Mostaru – Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
7. Vilović, G. (2011.) »Politološki pojmovnik: Govor mržnje«, Političke analize: sv. 2 (6): 68.

8.2 Internetski izvori

1. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, [https://www.zakon.hr/z/364/\(Europska\)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda](https://www.zakon.hr/z/364/(Europska)-Konvencija-za-za%C5%A1titu-ljudskih-prava-i-temeljnih-sloboda) (stranica posjećena: 27. kolovoza 2018.).
2. Kazneni zakon, <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon> (stranica posjećena: 27. kolovoza 2018.).

3. Kodeks časti hrvatskih novinara, <http://www.hnd.hr/dokumenti> (stranica posjećena 27. kolovoza 2018.).
4. Ustav Republike Hrvatske, <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (stranica posjećena: 27. kolovoza 2018.).
5. Zakon o elektroničkim medijima, <https://www.zakon.hr/z/196/Zakon-oelektroni%C4%8Dkim-medijima> (stranica posjećena: 27. kolovoza 2018.).
6. Zakon o suzbijanju demokracije, <https://www.zakon.hr/z/490/Zakon-o-suzbijanjudiskriminacije> (stranica posjećena: 27. kolovoza 2018.).
7. Govor mržnje i neprihvatljiv govor, 2016: 15 (http://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2017/05/govor_mrznje_vodic_final.pdf)